

OLGA
TOKARCZUK
Călătoria
oamenilor Cărții

Traducere din limba polonă
de Constantin Geambașu

POLIROM
2018

Era un eșec. Maestrul își primi, ce-i drept, plata pentru lucrare, dar decepția nu putea fi ascunsă. Experimentul nu reușise.

Cel mai dezamăgit era Uccello însuși. El refuza să înțeleagă că realitatea îl păcălise. Îi dovedise încă o dată că nu poate fi exprimată în simple formule și modele matematice. Abia numită și formulată, ea scăpa pe de lături, bătându-și joc de bătrânul pictor.

După acest eveniment, Paolo Uccello, numit Pasărea, nu a mai pictat nici un tablou. Își examina doar calculele fără încetare, negăsind în ele nici o greșală. Până la urmă înțelese că a picta bine înseamnă a multiplica falsul și iluzia, a reconstrui miraje care să ademenească realitatea. Mai înțelese că pictura era un proces de renunțare la propria rațiune și înțelegere, de încredere în capricioasa și întortocheata intuiție. Că toate operele de artă, chiar dacă ne confirmă cât de apropiați suntem de Dumnezeu, sunt în realitate rezultatul unor întâmplătoare încercări de exprimare a inexprimabilului, dovedindu-se până la urmă doar o copilărească imitare a creației divine.

Veronica îi povesti lui Gauche această întâmplare și multe altele; în cele câteva zile de singurătate se imprietenise foarte tare cu acest băiat palid și tăcut. O impresionau poate stânjeneala și sfiiciunea lui. I se părea că, într-un fel, îi seamănă. Îl lua la plimbări prin parc, fiindcă nu-i plăcea să fie singură. Tăcerea lui n-o deranja. Mai degrabă o incita. Îi oferea timp și spațiu să vorbească, putând fi sigură întotdeauna că va fi ascultată cu atenție. Uneori se îndoia doar dacă el o înțelege întru totul.

Descoperiră împreună că în aripa de nord a palatului parcul se schimbă devenind mai sălbatic. Ea bănuia că această sălbăcie naturală era întreținută cu grijă, ca toate celelalte lucruri de aici. În preajmă se aflau două iazuri nu prea mari, legate printr-un stăvilar, de care atârna un pod de piatră boltit ca un arc. Dincolo de el începea colina, la poalele căreia, sub două frunzișuri, se aflau niște foișoare de marmură. Aici veneau cel mai des. Câinele cel gălbui alerga pe deal, sperînd ratele sălbatice care zburau deasupra apei.

Veronica îi vorbea mult lui Gauche, care mergea întotdeauna cu o jumătate de pas în urma ei. Îi povestea despre Paris, despre balurile mascate de la Operă, despre plimbările de duminică împreună cu cavalerul d'Albi, despre Ninon a ei, despre tatăl și fratele mai mic. În timp ce îi vorbea nici nu-l privea măcar, fiind sigură că o ascultă. Îl trata ca pe o statuie, ca pe un Hermes de marmură din foișor, a cărui înțelepciune numără atâția ani, încât cuvintele aprobatoare nu-și mai au rostul, iar rădăcinile ei cresc mai degrabă prin parcuri decât în lumea mare. Așadar, Veronica fu foarte mirată când, pentru prima dată, Gauche încercă să-și dovedească prezența. Mergând în spatele ei, culesese diferite plante, iar când se așezară sub copaci, se strădui să-i explice prin semne întrebuințarea lor tămăduitoare. Îi arăta planta, apoi partea corpului asupra căreia acționează. Se pricepea, într-adevăr, deși nu-și putea imagina cum arată Opera, despre ce vorbesc oamenii pe stradă și ce fel de pălărie se poartă în ultima vreme. Ea îi privi atunci cu mai multă atenție chipul încă de copil și surprinse pe el

ceva de cățeluș. Într-adevăr, de cățeluș, pentru că, simțind uneori atîntită asupra ei o privire plină de dragoste și de afecțiune, se întorcea brusc, neștiind dacă e privită de Gauche sau de câinele lui gălbui.

Prin fereastra bibliotecii, Marchizul îl privea pe Veronica și pe Gauche cum alergau spre iaz cu câinele lătrând în jurul lor. Astfel de privilegii îl făceau să se simtă mai bine. Era un fel de ușurare. Alergând acum prin parc, femeia nu-și dădea seama de ceea ce se întîmpla în jurul ei, nu știa unde și de ce avea să meargă mai departe; ea aștepta pe cineva care, poate, nu va mai apărea niciodată și nici prin gând nu-i trecea ce urma să se întîmple a doua zi. Se trezea totuși în fiecare dimineață, iar ziua o purta spre seară ca un râu, fără a aduce vreo rezolvare și fără a urni ceva din loc.

— Îți mai arunci o dată privirea peste asta? – îi spuse de Chevillon.

Marchizul se întoarse la masa pe care se afla harta. Era deja gata. O copiaseră cu grijă timp de câteva zile după originalul distrus, pe care de Chevillon îl adusese din Olanda. Harta configura – nici mai mult, nici mai puțin – un fragment de patruzeci de mile pătrate din zona Pirineilor, pe partea spaniolă, precum și lanțul mult mai scund al munților Sierra del Cadi. Cu un cerculeț negru era marcat locul de la poalele unuia dintre vârfuri, unde se afla un defileu extrem de adânc, cunoscut în scrierile oculte drept Uterus Mundi. Acolo, după toate supozițiile, în ruinele unei mănăstiri, era ascunsă Cartea. Se uitau la acest punct însemnat cu un cerculeț ca la Sfânta Sfintelor.

— Așadar, totul este așa cum trebuie să fie – spuse Marchizul, mai mult pentru sine.

Acum trebuiau să stabilească traseul exact, pe zile, cu toate popasurile. Timpul zbura. Iarna în Pirinei le putea distruge întreg planul. Câteva trecători vor fi de nestrăbătut.

— Cavalerul n-o să mai vină – spuse de Chevillon, privind spre fereastră.

Nimeni nu încercă să-l contrazică.

— Dar tu? N-ai putea veni cu noi? – îl întrebă Marchizul pe de Chevillon.

Domnul de Chevillon îi puse mâna pe umăr.

— Nu pot face față. Vedeți în ce stare mă aflu. Bătrânețea m-a prins aici și în mod sigur mă va țintui aici pentru totdeauna.

De Berle se foi neliniștit pe scaun.

— Cum adică... – protestă cu o voce slabă.

De câteva zile încerca să-și convingă prietenii de necesitatea amânării expediției pentru primăvară. Căuta argumente raționale și cât mai convingătoare, cum ar fi, de pildă, vremea, situația politică instabilă, absența cavalerului d'Albi, a unui vizitiu bun, curtezana hoinară. I se părea că cei doi erau marcați de un fel de surzenie. Nu-l ascultau, îl ironizau, schimbau subiectul.

Domnul de Berle se juca cu compasul. Deodată se întoarse brusc spre bătrânul aplecat deasupra mesei.

— Nu sunt de acord. Ceva din mine nu e de acord. Abia acum mi-am dat seama că această expediție este o nebunie. Trebuie amânată pentru primăvară. Un semn este chiar teama mea și... ar mai fi... nici eu nu știu. Mi-e teamă și nu știu dacă-i lașitate sau presentiment.

De Berle se aștepta să fie compătimit, îndemnat, îmbărbătat, însă se așternu liniștea. Pentru o clipă, domnul de Chevillon și Marchizul îl priviră cu tristețe, apoi reveniră asupra hărții întinse.

În seara aceea, proprietarul hotărî să le ofere oaspeților ceva nou, lângă șemineu. Ceru să se aducă în salonaș clavecinul, acel neobișnuit instrument pe cinci picioare, și sulurile cu note. Își încălzi degetele deasupra focului și începu să cânte. Cânta frumos și plin de sentiment piesele preferatului său, Couperin. Când începu un nou dans, sau *chaconne*, îl dedică pe rând oaspeților săi.

Muzica făcea ca, în seara aceea, în atmosferă să plutească ceva diafan. Așezați confortabil în fotolii și pe canapele, ascultau cu toții în tăcere melodia subtilă, perfectă, modulându-se sub degetele osoase ale lui de Chevillon, până ce muzica îi reuni pe cei cinci într-o configurație pentagonală. Perspectiva apropiată de a dispersa pentagonul efemer ar fi putut părea o mică revoluție.

Burling se simți inspirat de noua situație și aduse din bibliotecă un volum de versuri ale unui englez. Dăduse peste această carte cu o zi în urmă, pe când căuta ceva de citit în limba sa „plină de sonorități plăcute auzului”, cum îi plăcea să spună. Începu să citească și să comenteze pe îndelete fiecare vers, încercând în felul acesta să-l traducă cât mai exact. Dar ieșea un talmeș-balmeș. Toți vedeau cât de tare se chinuia englezul. Explicată și nereușit tradusă, poezia devenea propria ei umbră. Afectat și nerăbdător, Burling dădu pe gât un pahărel de vin și priză tutun.

— Să dorești să te exprimi și să nu poți găsi cuvintele – iată una dintre torturile diabolice destinate îndeosebi poezilor – spuse el. Doream să-i dedic ceva domnișoarei – se adresă el Veronicăi –, însă mă simt așa cum trebuie să se simtă micuțul vizitiu – mut.

Domnul de Chevillon îi surprinse atunci pentru a doua oară. Luă cartea de la Burling cu fragmentul ales de acesta și, după o clipă de gândire, începu să recite, traducând pe loc:

...Gluvalere, brillante
Pe trupurile femellor sunt merele Atalantel,
Izbindu-ne privirea. Când nerodul le privește,
Cu suflet prozalic, decât trupul mai mult pe ele
le dorește.
Precum cartea care pe laic îl atrage prin
învelitoare,
Tot astfel femeile se împodobesc și
se-nveșmântă:
Ele însele sunt cărți în care doar noi
(Dacă a lor bunăvoință surprinzător spre noi
se-ndreaptă)
Citim conținutul mistic.

— De necrezut! exclamă Burling. Dumneavoastră sunteți și un veritabil poet! Iar eu, naivul, îndrăzneam să arăt ce cunoscător de poezie zace în mine.

Mult timp după aceea băigul ceva pentru sine, înainte ca domnul de Chevillon să se întoarcă la clavecin și să interpreteze din nou câteva piese. Se aduse apoi masa de cărți și începură să joace baseta. Domnul de Chevillon afirmă că are prea mult noroc la cărți, unde acționează întâmplarea, și nu dorește să fie partener de joc. Așadar, el urma să țină banca.